

Ukininkas

Prekė laikraščio:

Prusose ir i Austriją 3 auks.

i Ameriką ir i kitas svetimas žemes 5 auks.

i Rusiją (kuvertuose) 5 rub.

LIETUVOS

UKININKŲ LAIKRAŠTIS.

Prekė apgarsinimų:

Už eilutę smulkaus rašto arba už jos vietą per pusę puslapio 60 fenigų.

IŠEINA DU SYKIU PER MĖNESĮ SU MĖNESINIU PRIEDU.

Ko galime tikėtis nuo naujojo caro Mikalojaus II?

I lenkišką deputaciją, kuri per didelį vargą anuomi žygiu išsiveržė iš po nagų Gurkos ir nuvyko Petrapilyn pasveikinti naująjį carą ir išreikšti vardan visos lenkų karalystės linkėjimus, Mikalojus II teip prakalbėjo i jaunąjį grovą Vieliopolskį: „Pasakyk, Tamista, savo tautiečiams, kad aš pataikysiu išreikšti savo prielankumą ir malonumą lenkams.“

Kad-gi paskui lenkai kupinai pradėjo laukti išsipildymo tų žodžių, tai buvo atstatytas nuo general-gubernatorystės Varšavos Gurka. Bet ant to turbūt jau viskas ir pasibaigė. Toki pat „augščiausi“ paliepimai skriausti kitas tautas ir tikėjimus, toki pat užpuldinėjimai gudiškuose laikraščiuose ant svetimų Rusijos gaivalų.

Tai-gi, jeigu jaunasis caras „per tą savo maloningumą“ norėjo išreikšti, kad tik atstatysias Gurką nuo tarnavimo, tai visiškai ne-koks maloningumas.

Lietuviai-gi da baisiau pažeisti tapo: Kraugerys Vilniaus general-gubernatorius Orževski's augštą orderį gavo nuo naujojo caro, — už ką? Jug-gi ne už ką kitą, tik kad atsižymėjo kaip po pralietojas nekalto kraujo Kražiečių. Mat pasirodė didžiai „храбрым“ (drasum), žudijamas su pagelba kazokų ne tik vaikus, bet moteris, merginas ir vaikelius. Negeresnis už jį Kauno gubernatorius Kligenbergis teip-gi užsiliko ant vietos. Ima jie ne vieną tukstantį rublių metinės algos ir linksmai gyvena.

5-me numeryje „Ukininko“ buvo rašyta apie sunkų nubaudimą tų kunigų, kurie padarę tarp savęs sutartį šelpti viens kitą, jeigu kada vienam iš jų reiktų pakliuti i gudų nagus. Buvo tai graži ir pagirtina draugystė, paremta ant pamato meilės krikš-

čioniškos. Bet maskoliai bijosi visokių draugysčių, kaip ugnies ir rupinasi užlaikyti žmones tamsybėje, kaip gyvuolėlius norėdami lupti nuo jų skurą iki gyvajai.

Šiandien matome, kad nubaudimas tų kunigų nepasibaigė vien tik ant to, kad juos išbugdė i giliają Gudiją bei i Siberiją, bet da-gi išdavė įstatymą, kad pagal „augščiausią“ valią, jau negal jie buti perstatomi ant jokių urėdų mokslavietėse, ir tai *ant visados* („на всегда“). Vis tai dedasi po priedanga „augščiausio“ paliepimo naujojo caro. Sioki vardai ir pravardės tų kunigų, kuriuos „augščiausia malonė“ 12 gruodžio 1894 m. (30 ноября 94 r.), teip baisiai „teikėsi“ pažeisti:

- 1) Povylas Savicki's, Rektorius Kelčių seminarijos.
- 2) Povylas Frelek, vice-Rektorius tos-pat seminarijos.
- 3) Krizogonas Przemocki's, Inspektorius Petrapilynės dvasiškosios seminar.
- 4) Justinas Pranaitis, profesorius Petrapilynės dvasiškosios akademijos.
- 5) Juozas Genys, prefektas gimnazijų Mintanjoje.
- 6) Jonas Pravda
- 7) Pranas Gruščinski's } profesoriai
- 8) Stasys Senkus } Kelčių dvasiškosios seminarijos.
- 9) Kazys Bochnia }
- 10) Mikola Slaveta }
- 11) Jonas Nossalski's } profes. Vloclavko
- 12) Marijnas Fulman'as } dvasiškos. semin.
- 13) Stasys Pulavski's, prof. Sandomier. sem.
- 14) Simanas Rušinski's, prof. Žitomier. sem.

Šitas paskutinis rašančiam šiuos žodžius gerai buvo žinomas. Mylimas buvo draugų, kaip vaikas aniuoliškos dvasios ir karštos krikščioniškos meilės. Būdamas-gi prof. Žitomieriuje, atsižymėjo ta meile da puikiau, pasidalindamas su varguoliais paskutiniu skatiku. Kiti visi iš virš paminėtų kunigų, buvo tai

vis žinomi, kaip vyrai angšto mokslo. Apie keli iš jų atsižymėjo ant literatiškos dirvos. Kaip va kun. Pranaitis parašė ir išleido žydų „Talmudą“, parodydamas krikščioniams visokias baisias kilpas, kurias stato žydai krikščioniams. Žydams kun. Pranaičio „Talmudas“ baisiai nepatiko, bet negalėdami jo išnaikinti, nors tiek įstengė padaryti (žinoma su pinigais ir su pagelba visokių augstesnių gudų), kad uždrausta buvo išleisti tas Talmudas kitose kalbose, kaip tai: gudiškoje, lenkiškoje ir t. t.

Tarp kitų-gi ištremtųjų į svetimas šalis ypatingai atsižymėjo ant lenkiškos literatiškos dirvos kun. Nossalski's ir kun. Fulman'as. Pradėjęs rašyti apie trėmimą dvasiškųjų, turin da čia teip-gi priminti ir šiandieninį padėjimą kun. Kolytos, buvusio Zapyškio klebono. Tas kunigas daugumui Lietuvoje buvo pažįstamas, kaip vaišus žmogus ir geras kunigas-darbininkas. Ištremtas pasiliko aną met į Gudiją iš priežasties apskundimo žemskių, buk ką išsitaręs ant giminės caro. Šimet-gi, iš priežasties naujojo caro užstojimo, neva paleistas tapo, bet štai kokia jo dar laisvė: viršininkas Senapylės pavieto užgynė jam gyventi ne tik tam paviete, bet ir visoje Suvalkų rėdyboje. (Ar tik ne gubernatorius? Red.) Tai-gi dabar atsidadė jis Lomžos rėdyboje, jieskodamas sau vietos.

Ką-gi tad reiškia tos visos viršminėtos sunkios bausmės? Jug-gi ne ką kitą, vien tik, kad nedaug ko galime tikėtis nuo dabarnykščio patvaldiško caro. Neva jis valdo, bet už jį ir vardan jo atlieka reikalus ministeriai, tie pats, kurie ir prie velonio, Aleksandro III spaudė žmones ir tikėjimą. Ir dabar matome tą pačią gaują visokių urėdškų gudų laikraščių užpuldinėjančių ant nekaltų žmonių vien tik už tai, kad jie nepamina po kojų savo prigimtos kalbos ir tikėjimo. Gudai mat norėtų padaryti maskolais ir pravoslavais bei caroslavais visus po jų valdžia esančius. Tam tikslui pritariant jie geidžia lietuvius palikti tamsybėje, be mokslo. Laikas nuo laiko gudų urėdiški laikraščiai siundo valdžią, kad sumažintų skaitlių vidutinių mokslaviečių. Senapilės gimnaziją, iš kurios tiek išėjo mokintų vyrų, naudingų mūsų tamsesniams broliams, pabaigtinai (? Red.) žada uždaryti. Bet ir šiandien labai brangu yra gyventi gimnazijų kazarmėse, kur valdžia laiko suvarius ukininkų vaikus. Nestebėtina, kad skaitlius mokintinių labai susimažino, ypač, kada visoki mokesčiai eina didyn, o čia jėvai suvis atpigo. Kada-gi teip mažina skaitlių mokintinių mūsų krašte, tai užnemunėje rūpinasi apie įsteigimą konuo-

daugiausiai cerkviškų mokslaviečių, kurias popai prižiuri ir mokina katalikų vaikus.

Ką-gi mums, maloningi viengenciai, išpuola daryti žiurint ant teip nedoro su mumis pasielgimo. Ar-gi turime npleisti rankas ir suvis pasiduoti? Dieve apsaugok mus nuo to! Pirmiausiai, telkkmės visi vienybėn, paduokime vienas kitam brolišką ranką ir pagelbą — žodžiu kalbant, riskimės tarp savęs ryšiū didesnės meilės. Saugokimės karčiamų, kuriose paskendo jau tiek daug turtų ir namų mūsų prosenių, kuriose vaidai ir paleistuvystės visuomet veisiasi. Sveikos apšvietos, paremtos ant krikščioniškos doros, mums konnolabiliausiai reikia. Galutinai-gi, netesėdami leisti vaikus į gimnazijas, mokinkime juos namuose, samdydami jiems mokin-tojus, ar tai į miestus atiduodami ir suderėdami jiems gimnazijos mokintinius, kurie galėtų juos prirengti nors prie egzamino 4-rių klasių. Žodžiu sakant, rupinkimės patys apie save, jei norime užlaikyti savo gyvastį ant šios pasaulės. *Kelmelis.*

Girdėt, kad gudų valdžia pati pradės degtinę pardavinėt, kad kitais metais (1897) uždraus Lietuvoje žmonėms ir žydams karčiamas laikyt. Valdžia pati ketina įsitaisyti savo karčiamas ir sau paimti tą uždarbį, kurs dabar tenka karčiamninkams.

Ar bus iš to kas gero? O gal tai piktas dalykas? — Gi pažiūrėkime.

Savo karčiamose valdžia pastatys degtinei pardavinėti tam tikrus tarnus-pardavikus; tiems degtinės pardavikams valdžia mokės algą; pardavikams nerūpės teip labai uždarbis, kaip tai rūpi dabarnykščiams karčiamninkams; todėl jie negundys, netrauks teip labai žmonių prie gėrymo, kaip tai daro šių dienų karčiamninkai; per tai gali susimažinti girtuoklystę, teip plačiai viešpataujanti Lietuvoje. Tai jau geras dalykas.

Toliaus, valdžia daug uždirbs, jei tik mokės gerai dalyką vesti. Viena Kauno gubernija išverda per metus degtinės ant milijono rublių su viršum; paėmus į savo rankas degtinės pardavinėjimą, po visą Lietuvą, valdžia uždirbs nevieną milijoną rublių. Tik gaila, kad lietuviai iš to nepasinaudos; valdžia apvers tuos pinigus ant savo gudų reikalų; gal už tuos pinigus pristatys daugiaus cerkvių Lietuvoje.

Pikčiausia tas, kad tuomet Lietuvoje atsiras daugiau šnipukų ir danešikų. Jau ir dabar gyva baisybė visokių „pišorių“, „učietelių“, „pačtorių“, „akciznikų“ ir kitokių ponelių, kurie paduoda policijai teisingas ir neteisingas skundas ant žmonių. Kas-gi bus tada? Juog išvarius iš karčiamų ilgaskyer-

ninus žydus, valdžia pasodįs jų vieton rudbarzdžius gudus; tokių rudbarzdžių, degtinės pardavikų, atsiras kiekviename miestelyje bent po kelis. Atsiminkime dar, kad tai bus žmonės visai neapšviesti, tankiai girtuokliai, kurie nieko švento neturi pasaulej' ir kurie baisiai nekenčia lietuvių. Atsiminkime dar tai, kad tie rudbarzdžiai galės arti susieiti su žmonėmis, bent kur kas arčiau, negu ponai „učiteliai“, „akciznikai“ ir kiti dabarnykštieji mūsų aniolai-sargai. Nės kas ne užaina karčiamon? Apie kokius reikalus ten nėra kalbama? Tur but, neklysiu sakydams, kad kiekvienas svarbesnis atsitikimas sodžiuje ant rytojaus jau žinomas karčiamninkams. Atsimenant vis tai, prisieina pripažinti, kad tie rudbarzdžiai, degtinės pardavikai, pasidarys ir mūsų pačių pardavikais ir pridirbs mums kur kas daugiau nelaimių, negu dabarnykštieji poniški šnipukai.

Bus ir dar vienas negeras daigtas: visi dabarnykštieji karčiamninkai nustos uždarbio. O kiek tokių karčiamninkų dabar yra? — Į tukstantį jų nesuimti. Taigi keli tukstančiai šeimynų pasiliks, galbut, be duonos; teisybė, daugumas jų yra žydai, bet kas iš to: juog ir žydai iš to paties molio, kaip ir kiti žmonės, nulipdyti ir jie teip-pat gali badą kęsti. Ką-gi darys visi tie pavarytieji karčiamninkai ar jie žydai, ar ne žydai būtų? Ar ne gerai būtų tiems karčiamninkams, arba kad ir kitiems žmonėms įsteigti „arbatines“?

Arbatinė tai tokia užeinama vieta, toks viešbutis, kur galima už keletą kapeikų atsigerti arbatos. Tokių arbatinių Lietuvoje beveik nėra; tie žmonės, kurie mėgindavo jas įsitaistyti, išeidavo tankiausiai bankrotais; labiausiai karčiamninkai neapkęsdavo arbatinių ir, kaip įmanydami, rupindavosi pakišti koją jų užlaikytojams; mat, karčiamninkai gerai suprato, kad arbatinės atitraukia žmones nuo degtinės, o tai, žinoma, jiems negalėjo patikti. Teip buvo iksiol.

Bet dabar sąlygos persimainys; niekam neberūpės arbatinės naikinti. Kas nori turėti uždarbį ir sykiu gerą žmonėms padaryti, galės dabar drąsiai įsteigti arbatinę. Ir mūsų kunigai turėtų apie tai pasirupinti. Nevienas kunigas barasi, kad žmonės vaikščioja į karčiamas. Bet kaip-gi dabar nevaikščioti? Atėjęs žiemos metą žmogelis bažnyčion ir smarkiai sušalęs, nori šiek tiek susišildyti. Kur-gi jam eiti? — Į kleboniją, pas organistą, pas zakrastijoną? Bet ten visiems vietos nėra. Tai ir nepasilieka nieko kaip, nežiūrint ant kunigo barimų, eiti į karčiamą. O jei prie bažnyčios būtų arbatinė, tai žmogui

visai nereikėtų eiti karčiamon; už kokią kapeiką jis galėtų išgerti karštos arbatos ir sušilti, o kunigams nebereikėtų žmonių barti.

Arbatinę galima įsteigti miestelyje arba prie rinkos arba kur nuošaliui. Nuošaliui gali įsitaistyti arbatinę kiekvienas, vistiek ar jis turi savo sodybą arba namus, ar ne; tam tikslui reikia tik nusipirkti nuo valdžios patentą, iš gudisko vadinamą: „svidietelstvo na meločinij torg“; toks patentas prekioja nuo dešimties iki trijų dešimtų rublių per metus; kur didesnis miestas, ten ir patentas brangesnis; mažesniame miestelyje patentas pigesnis.

Prie rinkos su dešimtrubliniu patentu arbatinę laikyti gali tik tas, kas turi prie tos rinkos savo sodybą. Visi kiti žmonės, kurie laiko arbatinę prie rinkos ne savo namuose, turi nusipirkti brangesnį patentą, teip vadinamą: „svidietelstvo vtoroj gildii“, kurs prekioja per metus nuo keturių dešimtų rublių iki šimtui dvidešimt rublių.

Arbatinė gali būti visai arti prie bažnyčios, tik ji neturi būti ant šventoriaus.

Kas, įsitaيسęs arbatinę, pats negali prekiauti joje, tas gali savo vietoj pastatyti kitą žmogų, teip sakant, berno vietoj; apart dešimtrublinio patento reikia tada paimti tam bernui dar vieną patentą: „prikaščieje svidietelstvo“, prekiaujantį per metus tik šešis rublius.

Arbatinėje valdžia leidžia pardavinėt arbatą, kavą ir kas reikalinga prie tų gėrymų: cukrų, grietinę (smetonėlę), sviestą, duoną, barankas ir limonus. Daugiau nieko nevalia ten pardavinėt. Ateinantieji ten svečiai negali su savim atsinešti nė valgymų, nė gėrymų; labiausiai užginta laikyti arbatinėje degtinę.

Arbatinė tegali užimti tik vieną kambarį, bet kambarys gali būti kokio geistina didumo ir stalų galima jame pristatyti, kiek reikia. Prie arbatinės gali būti kambarys daigtams sudėti, sklepas su ledais ir gyvenimas užlaikytojaus jos; bet arbatą pardavinėt tegalima tik viename kambaryje.

Užginta daryt pasilinksminimus arbatinėje; negalima taisyti ten vakaruškų su šokiais arba muzika ir t. t. Vietiniai policijai ir valsčiaus valdžiai prisakyta prižiūrėti, kad nėkokių pasilinksminimų ir užimo ten nebūtų.

Už peržengimą įstatymų apie arbatinės užlaikytojus, juos baudžia teip vadinama Išdinė Palata iš gudisko: „Kazennaja Palata“. Jei Palata nuštriopuoja žmogų iki trijų dešimtų rublių, tai pasiskusti niekur nebegalima ir prisieina užmokėti striuopą. Jeigu striuopa išneša daugiau ne tris dešimtis rublių, tai ant Palatos nusprendimo galima skųstis Senatui arba pinigų Ministeriui, tik ne vėliaus, kaip į mėnesį po nusprendimui.

Tiek apie arbatines. Dabar keletas žodžių apie vieną naują įstatymą.

* * *

Tankiai neturtingą žmogų prispaudžia nelaimės, vargai; kartais teip stačiai prireikia pinigų, kad, nors parsiplėšk, bet turi juos gauti ir gana. Kur yra miestelyje banka, ten nepersunku pasiskolinti kokį šimtėlį. Bet, ant nelaimės, tų bankų ikišiol Lietuvoje teip mažai, kad jas su pirštu galima suskaičiuoti. Iš visų Kauno rėdybos paviatų, tik Naujaaleksandravos pavietas turi vienolika valsciaus bankų (ssudo-sberegatelnioje tovarščiestvo) ir Panevėžio pavietas septynias tokias bankas; Šaulių-gi ir Vilkmergės pavietuose valsciaus bankų tėra tik po penkias, Telsių pavietyje — išviso tris; o Kauno ir Raseinių pavietuose tik po dvi banki. Aišku, kad daugumas lietuvių, norint pasiskolinti, turi kreiptis arba prie ilgabarzdžio žydo arba prie savo storpilvio kaimyno. Kaip žydas, teip ir storpilvis kaimynas, žinodami, kad žmogui neišpasakytai reikia pinigų, reikalauja nuo jo visai nežmoniškų palaukanų; neretai atsitinka, kad žmogus, pasiskolinęs pavasarį penkisdešimtis rublių, turi rudenį sugražinti aštuonisdešimtis ir prie to dar pridėti keletą žąsų, kokį purą kviečių, miežių ir linų pundelį. — Tai-gi naujas įstatymas uždraudžia naudotis iš sunkaus padėjimo skolininko ir smarkiai baudžia prasikaltusius.

Kas nuolat skolina sodiečiams duoną arba kitus ukės daigtus arba ir pinigus ir reikalauja nuo skolininkų gražinti skolą teip-gi duona, daigtais, bet ne pinigais, arba reikalauja už skolą atidirbti, — tai-gi kas teip daro ir paskui pasirodys, kad toks skolin-tojas, pasinaudodams iš sunkaus padėjimo skolininko, reikalavo nuo jo per daug, daugias negu priimta reikalauti nuo skolininko pagal vietinius papročius, — toks skolin-tojas turi būti nubaustas:

pirmą sykį areštu iki trijų mėnesių;
antrą sykį ir toliaus kaliniu nuo vieno iki šešių mėnesių.

Toliaus, kas, pasinaudodams iš sunkaus padėjimo skolininko, skolina jam pinigus už labai didelas palaukanas, arba kas, sakysime, paskolindamas septynisdešimtis rublių įrašo į vekselį šimtą rublių arba trumpai sakant, kas užslepia didelas palaukanas, arba kas paskolindams jeib kam, sakysime, penkioliką rublių, paima nuo skolininko, kaipo užstatą (zalogą) ratus nuo trijų dešimtų rublių ir sutaria teip, kad jam pasiliks ratali, jei skolininkas ne sugražys ant paskirto laiko skolės, — toks skolin-tojas turi būti nubaustas:

pirmą sykį — kaliniu nuo dviejų mėnesių iki šešiolikai mėnesių ir be to dar striuopa iki trijų šimtų rublių; antrą sykį ir toliaus kaliniu nuo aštuonių mėnesių iki dviejų metų; bajorus-gi vietoj sodinti į kalinį išsiunčia į tolimas gubernijas apsigyventi ir jau ten juos pasodina į kalinį nuo šešių mėnesių iki dviejų metų.

Teip-pat baudžiamas tas, kas nupirks vekselį, žinodams, kad tame vekselyje užslėptos palaukanos arba kas kitas negero yra, paduos tą vekselį į sudą, reikalaujams užmokėjimo arba gaus nuo skolininko sutartas didelas palaukanas.

Valdžia leidžia imti palaukanų po dvylika rublių nuo šimto ir baudžia tik tuos, kas ima daugiau per dvyliką.

Visuose tokiuose atsitikimuose, kada valdžia arba sudas pripažinstą skolin-toją prasi-kaltusiu, vekseliai arba kitokie dokumentai, pagal kuriuos ėmė užgintas palaukanas, eina perniek; teisybė, skolin-tojas gali atsiimti nuo skolininko tikrą skolę, išskaicišus tą, ką skolininkas jam jau įmokėjo. Sakysime, Jurgis paskolnho Petrui šimtą rublių, o ant vekselio paraše šimtą penkisdešimtis rublių ir per trejus metus ėmė po dvidešimtį rublių palaukanų; kada-gi tokiu budu Petras įmokėjo Jurgiui šešisdešimtis rublių, tai jis privalo jam užmokėti dar tik keturisdešimtis rublių.

Tai toks tas naujas įstatymas. Užbaig-dams savo raštelį, noriu priminti dar vieną neperseniai išleistą įstatymą.

* * *

Neatmenu, ar jau buvo rašyta mūsų laik-raščiuose apie tai, kada valia ir kada nevalia ūkininkams parduot savo dūbas. Tai-gi trumpai pasakysiu apie tai.

Pagal įstatymą, išleista pabaigoje 1893 metų ūkininkai gali dovanoti savo dūbas arba parduoti jas tik sodiečiams; kas dar neišpirko savo dūbos nuo pono ar nuo skarbo ir prigulinčiai nemoka išpirkimo mokesčio, tokio ūkininko dūba gali būti parduota iš licitacijos.

Ūkininkams nebevalia ant ateinančio laiko atiduoti užstaton (į zalogą) savo dūbų už skolas žmonėms arba žmonių bankoms, tai yra privatiškoms bankoms, ne valdžios bankoms, nors tie ūkininkai būtų jau išpirkę savo dūbas. Dabar tegalima už skolas parduot iš licitacijos tik tas dūbas, kurios buvo prieš išleidimą ano įstatymo užstatytos žmonėms arba žmonių bankoms.

Kaip matyt, tas įstatymas išleistas žmonių naudai. Jeigu jo nebūtų, tai neužligio nemaža dalis ūkininkų pasiliktų be žemės. Gailu tik, kad tas įstatymas paskirtas ne visai Lietuvai: Suvalkų gubernijoje jis ne įvestas.

Dėkingumas.

Kazys, mažas sodžiaus vaikin, buvo našlaitis. Jį augino senelis Juozas, kursai nors pats vargdienis ir senatvės dėlei silpnas, maž ką galėdamas pelnyti, nieko nesigailėdavo, kad tikt įtikti našlaičiui. Abelnai vargdienų vaikams nepriseina dykaduoniauti; kiekvienas iš jų pagal išgalę tur šelpiti tėvus darbe. Vienok Juozas neragindavo savo augintinio prie darbo, bet pavėlydavo jam lošti su vaikais turtingų ukininkų.

Sykį, kada senis Juozas, su dalge namol pagrįžęs, ilsėjosi atsisėdęs ant suolo prieš triobą, o Kazys ant slankščio peiliuku drožinėjo šakalėlius, atėjo lauksargis Antanas, ir pasisveikinęs su Juozu, pasiūlįo jam savo tabokinę.

— Še, kumai, paragauk gardžios tabokos, kurią vakar mieste nusipirkau, man ji labai patinka.

— Ištikro gardi, atsakė Juozas, pašniaukęs.

— Jei nori, aš ir tau nupirksiu, tarė Antanas, — už auksiną tarėsi ilgam.

— Ta, ta, duksterėjo Juozas, — tai ne man, kur man vargšui dėl savo nosies mokėti auksiną, ir be to daug rupesčių slogin mano galvą; štai ir šis našlaitis didei man rupi; vaikinui reik tai šio, tai to, — visa mano paguoda, jei nors siek-tiek įsigaliu ji aprupinti.

— Ei, ei, kumai, sako Antanas, tu tik gadini vaiką, klausydams jo norų; — nors ir tas peiliuks tavo pirktas, ar-gi jam reikalingas? Bet tik zabova, . . . už savo pinigus vėlyk nusipirktum tabokos.

— Vai, kad tu Antanai žinotum, kiek tai buvo džiaugsmo iš to peiliuko, — prašvites prašnabždėjo Juozas, — kiek neišpasakyto džiaugsmo! Ar-gi tai nemieliau už gardžiausę taboką?

— Na . . . begu tas vaikpalaikis atlygins tau kuomet už tavo gerą širdį?

— Bene dėkingumo dėlei aš tai darau — pertraukė Juozas, — teauga jis tik sveikas ir linksmas, ir gana.

Kazys lyg neužtėmyjo tos senių šnektos, bet be drožinėdams šakalėlius, girdėjo viską, ir senelio žodžiai itin sujudino jo gerą širdelę. Peiliuks buvo labai puikus. Gavęs jį nuo senelio našlaitis pats nežinojo kaip bedžiaugtis; vienok ėmė mąstauti ir užsimanė jį parduoti, kad nupirkti seneliui tabokos.

Teip sau bemislydamas atsiminė, kad andai kaimyno dukte Onytė buvo nunešusi dvaran uogų ir už tai gavusi gražų, blizgantį auksiną. Kazys nesykį ir uogavo, bet patsai uogas ir suvalgydavo; pinigų jam nereikėdavo, nes viskas jam buvo senelio parupinta. Dabar-gi mūsų Kazys butinai užsimanė įgyti auksiną,

tabokai pirkti. Ant rytdienos, senelis pasiėmęs visai dienai maisto ir dalgi, vėl išėjo tolymon pievon šienauti. Kazini jis paliko pieno ir keptų bulbių, įsakęs jam užtaisyti duris ir užkelti vartus, jei išeitu lošti su vaikais. Seneliui išėjus mūsų Kazys skubiai pavalgė duonos su pienu, ir pasigriebęs didelį puodą išspruko miškan. Kelij sutikę draugai vadino jį lošti, bet Kazys tik sušuko: „neturiu laiko, einu girion uogauti.“

— Uogausim paskui iš vieno, — šukterėjo vaikai, — dabar-gi, kol dar nuo vakarykščio lietaus lauksargio griovij (perkase) yra daug vandens, insime statyti malunėlį!

Kazys labai mėgdavo statyti malunėlius, net dukstelėjo atsiminęs tą smagų lošinį, bet sulaikė pagundinimą ir atsigrežęs tekinas nubėgo miškan.

Dar saulėlė buvo augštai, kuomet jis prisikrovęs pilną puodą uogų, nusibastė dvaran.

— Dvarponė, paglosčius Kazį, pasiteiravo apie senelio sveikatą, o už dailiai surinktas uogas užmokėjo, lygei kaip andai Onytei, gražų, blizgantį auksiną.

Pradžiugęs vaikas, įsidėjęs pinigus į kišenę, pasirengė gryžti namol. Jis buvo ketinęs tą auksiną atiduot seneliui, bet kelij užsimanė kitaip, ir užėjęs pas lauksargį padavė jam auksiną tardamas: „štai, dėde, auksinas ant tabokos seneliui.“

— Matai, sušuko Antanas, senis paklausė mano patarmės! Gerai vaikel, pasakyk, kad nupirksiu.

— Kazys nieko neatsakęs parbėgo namol ir kantriai laukė kas bus. Ant rytdienos atėjo lauksargis ir pasveikinęs Juozą, padavė jam dėželę tabokos.

— Na, kas-gi tai? su pasistebėjimu užklausė Juozas.

— Tai taboka, kurią liepei nupirkt už atsiųstą auksiną.

— Aš atsiunčiau auksiną ant tabokos? — pasistebėjo senis, — bene paklydai, kūmai?

— Jug Kazys vakar vakare atnešė man auksiną ir meldė tau nupirkti tabokos, tai gal jis paklydo, gal ko kito norėję, kad nupirkčiau už tuos pinigus? — eikš-gi čion, glytleiža, pasakyk, kaip buvo?!

Apkaitęs vaikas prisiartinio prie senių.

— Tai nuo savęs, — nuleidęs akis, tarė Kazys, daviau auksiną dėl tabokos mano seneliui.

— Nuo savęs?! dar labiau nusistebėjo Juozas, — iš kur-gi tu gavai auksiną, sakyk?

— Vakara prisirinkęs miške uogų nunešiau į dvarą ir pardaviau už auksiną, — atsakė Kazys. Tamista, seneliuk, nupirkai man tokį gražų peiliuką, nors už tuos pinigus galėjęi nusipirkti tabokos.

— Girdėjo, turbūt, užvakar, mus apie tai šnekant, — užtėmyjo šypsodamas Antanas.

Senis Juozas, drebančiomis rankomis, meilei sujudintas, stvėrė Kazio galvelę, ir su asaromis akise pratarė:

„Matai, kūmai, sakei negalės, būti dėkingas tas vaikas“ . . . „Doras vaikas esi, Kazink, — sušuko sujudintas lauksargis, — pasilik visuomet tokiu!“ . . .

Zemkalnis

Apie pradinius mokintojus Suvalkų rėdyboje.

Dideliai yra guodojami mūsų žmonių pradiniai mokintojai, nežiurint, ar katras ant to užsitarnauja ar ne; o tai paeina iš to, kad žmoneliai supranta svarbumą mokintojaus ir jo įtekme ant vaikų, sakdami: „koks mokintojas, toki ir mokintiniai“. Nežiurint ant to, kad darbai mokintojaus yra aprubežiuoti jų viršinių, bet tarpe tų žmonių yra drąsūs ir darbštūs vyrai, ir dideli tėvynės mūsų mylėtojai, bet-gi didesnė pusė iš jų yra didžiausi tėvynės jodošiai. Išmintingas ir geras mokintojas gali daug gero padaryt mūsų tėvynei dalindamas tikrą šviesą jauniausiems mūsų broliams. Prie išmintingu mokintojų prisiriša jų mokiūniniai, o per vaikus prisiriša prie mokintojų ir tėvai mokintinių. Mokintojas gali išplatyt lietuvišką dvasę, duot patarimą mūsų prasciokėliams, kaip reikia gintis nuo lupikų ir visų gėrikų kruvino žmonių prakaito, prikalbėt žmones, kad leistu mokintis mergaites ir ne tik į pradinę mokyklą, bet ir į augštesnį mokslą, platyt blaivystę ir t. t., o tas viskas išmanančiam mokintojui labai sekasi. Labai guodoti ir da labiau szelptu mokintojus tėvai mokintinių, jeigu jie da pramokintu vaikus lietuviškų giesmių ir užgiedotu su jais ant vargonų. Kaip miela yra išgirsti laike mišių giedant mūsų bažnyčiose ant vargonų „lietuviškas giesmes!“ Daugelyje bažnyčių vargamistros vis gieda lenkiškai arba lotyniškai, ka nė pats, nė kiti nesupranta — tai kas gal but per malda? Didesnė pusė mūsų mokintojų, vietan pildymo tos svarbios užduotės, elgiasi ne taip kaip jiems prigulėtu ir ne kartą da papiktina ne tik žmones bet ir mokintinius, veik visi draudžia vaikams lietuviškai kalbėt, nė tik žemesniuose skyriuose bet ir augštesniuose, kiti giria gudiškas dainas (kaip antai Rudoje) ir mokina tuos vaikelius, gudiškai melstis ir prisakymų gudiškoje kalboje. Valdžia liepia mokint ir apsakinėt šventą raštą gudiškai tik tiems vaikams, kurie moka gudiškai kalbėt, o poterių reik mokint ant vietinės kalbos, bet kiti norėdami įsigerbt savo viršininkams mokina gudiškai. Da viena eilė mokintojų — ponai, kurie su žmonėmis

ne labai nor kalbėt, nes tai esąs nusižemini-mas. Daugybė iš tų rusifikatorių ir ponų suėję su gerais Lietuvos inteligentais giriasi, kad jie esą patriotais, bet tik dėlto, kad tie apšviesti vyrai juos priimtu, į savo draugystę; o savo tinginumą ir apsilėidimą rupinasi išteisinti priežiura viršiniko. Bet toks teisini-masis tai vis yra melas, viršininkas atlanko mokyklą į kelintus metus, o teip jeib kam ne valia lyst į mokyklą. Iš to viso matoma, kad mūs ūkininkai maitina daugybę dikaduonių, kurie ne tik ne daro jiems naudos, bet bu-dami vadovais jaunuomenės, daug, labai daug padaro pikto. Per tai meldžiu ūkininkus, kurie leidžia savo vaikelius mokintis, kad ne snaustu, bet apsižiūrėtu į kokių mokintojų rankas jie juos paveda. Jeigu mokintojas girtuoklis, arba rusifikatorius, arba ponas-tinginys, kuris gėdisi kalbėt su ūkininkais lietuviškai, tokius ne reikia laikyt ir leist pas juos mokintis savo vaikelius. Dėlto dau-giaus išmanantieji atidengkit akis tamses-niamsiems ir susitarę prašykit kad direkcija apmainytu jums jūsų mokinioją ant kito geresnio arba pareikalaukit nuo mokiniojaus geresnio apsiėjimo. Gal daugelis mokintojų teisinsis ir sakys, kad tai rašė žmogus nesu-prantantis apie mokiniojystą. Tokie labai didei klystu, nes ir man mokiniojysta ne naujiena.

Iš Lietuvos.

Iš Pustelninkų (Suvalkų gub. Naumiesčio pav.) Pustelninkuos yra valsčiaus raštinyčia ir vaitas. Vaitas yra žmogus ne blogas, tik per daug prisirišęs prie valdžios; man rodos reikėtu ponui vaitui suprasti, kad ne valdžia išrenka vaitus, bet žmonės; ne valdžia moka algą vaitams, bet žmonės; už tai reikėtu ir daugiaus laikytis prie žmonių, o ne prie valdžios. Štai ant kelių susirinkimų reikalavo žmonės kad „palecenijos“ (įsakymai) būtų rašytos lietuviškai, bet vis nieko negelbėjo. Gal but kad ponas vaitas neturi tiesos rašyti lietuviškai, bet jeigu žmonės ant susirinkimo to reikalauja, tai jam priguli parašyti ant protokolo, vis tiek, ar bus išklaudyta nuo valdžios ar ne, o vienok p. vaitas atsako, nušneka, kaip jam geriau, ir ne apreiškia valdžiai tai, ko žmonės reikalauja.

Pagal mano nuomonę šaltyšiai turėtų visai nepriimti maskoliškų laiškelių, kurių jie suvis nepermano, bet su šaltyšiais teip, kaip su avinais, daro ką nor. Po susirinkimui šaltyšiai tur pasirašyt ant protokolo, bet jeigu vaitas nerašo ant protokolo tai, ko žmonės reikalauja, tai šaltyšiai turi tiesą nepasirašyt. Bet kas darosi! Jeigu tik pasakya: „šaltyšiai

pasirašykite“, tai tie ir duris gal išverst belysdami ir pasirašo, nežinodami nė ant ko nė kur, tokiu budu ir papuola visas valsčius į valdžios nagus, kad ir didžiausia butų priaspauda ir neteisybė. Koki tai prakeikti valdžios užmanimai! Plėšte plėšia mums liežuvį iš burnos, o kiti iš mūs kaip avinai lenkia savo sprandus ir elgiasi teip, kad greičiau galėtu išplėst mums brangią tėvų kalbą.

— Tame pačiame valsčiuje buvo užmanyta prašyt maskolių valdžios, kad ji sugražintu lietuviams spaudą. Bet p. vaitas tuojau pasakė, kad negalys apie tai rašyt ant protokolo, da turis patirti, ar tai yra galima padaryt, tokiu budu atsakė žmonėms, mislydamas kad toliau užmirs žmonės apie tai ir jis liks geras ir valdžiai ir žmonėms. Bet nė ne mislyk, p. vaite, kad užmirs lietuvis, kuriam rūpi Lietuva, ir jos gerovė; ne teip greit užmirs, sakau, lietuvis, kaip tamista užmirsai, apie ką kalbėjai su žmonėmis per susirinkimą. Trečias žmonių užmanymas, reikalavo kad butų daleista pakasti mirusius kunus ant Slabadų kapinių. Šitą užmanymą vaitas mielai apsiėmė įtraukti į protokola. Čia kiekvienas gal suprasti, dėlko vaitas pirmutinius du užmanymu ne rašė ant protokolo, o tik trečią. (Žingeidu butų žinot, koki buvo vaisiai to užmanymo Rėd.) Pasirašant ant protokolo šaltysiams reikia dabotis ne įpulti į bėdą ir ne įtraukti visą valsčių paskui savę teip kaip tankiai ir atsitinka. Kas ne pamena, kaip atsitiko Tomošbudžio valsčiuje. Mat viršininkas užklausęs gudiškai: „ar apsiimat dėti po 2 ar 3 kapeikas nuo margo ant pastatymo stovylos (paminklo).“ Žmonės nesuprasdami, ką čia viršininkas kalba, atsakė, kaip katras galėjo: „glasni, glasni, vši blagarodije“. Kada jau protokolą sustatė šaltysiai pradėjo rašytis, o kiti lauke pradėjo kalbėti apie ką čia jiems viršininkas kalbėjo. Tuom tarpu viens žydas pasakė, kad jie pažadėję ant „pomniko“, po 2—3 kap. nuo margo, tada ėmė bėgt visi į kanceliariją rėkdami, kad juos prigavo, bet buvo jau po čėsni, pasidarė maistas, o iš to kas išėjo? Žinoma, pinigų valsčionys turėjo sudėt, o už pakėlimą maišto smarkesniejie gavo pamatyt ir Kalvarijos kalinį. Tai matot, kas darosi su mūs žmonėmis, o buna da blogiau, su jais aria ir akėja teip, kaip faraonai su žydais Egipte.

— Kas nežino kaip aną metą valdžią ėmė persekiot mūs roges (šlajes). Ir dabar vėl buvo apgarsinta apie tai ant susirinkimo. Aną metą Naumiestyje keliems ūkininkams žemskiai nudraskė pavažas nuo rogių.

Pagal mano nuomonę toks užmanymas turi but praneštas pirm 10 metų, (girdėjome,

7 kad šitas užmanymas buvo apskelbtas prieš 3 metus. Rėd.), kad nuo to ir to laiko tur būt tokios ir tokios rogės vartojamos, kad nesitaisytų naujų šios mados, ir tur būt išduotas meisteriams pavyzdys, kokias roges reikia dirbt; bet ir tai da turi mums parodyt pavyzdį ir, paklaust mūs, ar bus mums paranku su joms važinėti, tai tik tada mes galime priimt naują madą. Dabar gali būti mums didelė pragaistis. Pas manę patį yra 3-jos šlajos ir 3 rogės, tai kad skaitliuot po 10 rub., tai bus 60 rub.; šlajos geros kaštuoja daugiau kaip 10 rub., o yra rogių pas ukininkus, ką kaštuoja ir po kelias 10 rub.

— Rugiai šymet pas mus negali sakyti, kad butu geri, kviečiai, vasarojas ir dobilai neužderėjo, šieno suvis nėra, pertai galima tikėtis, kad ir gyvuliai rudenį bus pigus, linai kietuose laukuose suvis ne išdygo.

Paraše Panenupis.

Iš Liepojaus 19 d. Liepos, adynoje 5 nuo ryto ant 18 versto nuo Gaizunų linkui Košedary, buvo atrasta šale gelžkelio pusgyvė moteriškė, Panevėžio pav., Veronika Astrauskienė. Mat ta moteriškė buvo užčiuopta konduktorių be bilieto; ar tai buvo žmonelė pametus bilietą ar ji jo suvis nebuvo pirkus, nežinia. Konduktoriai negalėdami susisiekėti ir pinigų išlupti iš vargšės žmonelės, pasirijo išmesti ją einant trukiui. Apie tokį apsiėjimą žmonelė papasakojo atradusiems ją sargams gelžkelio. Sargai, Lietuviai, pasigailėję nelaimingos žmonos, pasisodinę ant rankinio vagonėlio, atvežė ją į Gaizunų vagzalą, kame vargšė atsilsėjusi papasakojo viską vagzalo vyresnybei. Kaltininkai pagal papasakojimą Astrauskienės, buvo atrasti. Vienas iš jų konduktorius Feodors Palcev's, o kitas Juozas Vaikas, ratų tepėjas, kaltininkai atiduoti sodo tyrinėtojai.

Abramovs.

Iš Kalvarijos pav. Štai ką rašo apie mūs murininkus vienas šeimininkas: „pasisamdžiau aš vieną murininką pečiui pastatyt ir suderėjau jam duot 7 rub. Murininkas man užsirančio, kad molio lipdintas pečius esąs geresnis už pečių pastatytą iš plytų. Aš parvežiau plytų tik, padui ir pavedžiau murininkui statyti pečių iš molio. Meisteris pradėjo darbą dirbti, padarė lentų kvarmą ir nulipdęs pečių pasakė man, kad pečių reikėse džiovinoti dvi sanvaites. Aš džiovinau visą mėnesį ir ant galo užkūriau. Bet kas-gi pasidarė! Pečius tolaik riogsojo, kolaik laikė lentos, kaip tik lentos sudegė, tai pečius vali ir sugriuvo — kad tik kiek but sudegus ir gyvenama.“

H. K. Van der V.
Grinkiškis (Kauno pav.). Nuo Šv. Jurgio musų miestelyje du lietuvininkai įtaisė naują kromą. Tarpe 14 kromelių, kurie visi buvo

žydiški, tas kromas išrodo kuogeriausiai. Jei jauni pirkliai mokės vesti savo reikalus, tai turės duoną, nėra be abejonės patrans pas savę žmones. Velijame jiems gero pasisekimo.

Tarainis.

Iš Griškabudžio (Naumiesčio pav.). 28 d. Liepos per atlaidus Griškabudyje atsitiko didelė nelaimė. Trečioje valandoje po pietų užėjo didelė audra su lietum ir perkunija. Dangelis žmonių subėgo į bažnyčią. Perkunui spyrus, kitiems bažnyčioje būnant išrodė, kad perkunas į bažnyčią įmušė ir, kas nors turėjo sušukti, kad bažnyčia dega. Kitas šaukia, kad buk net siera pakvipo. Mūs žmonės greit įtiki į visokias plianškynes, ir dėlto išgirdę apie tai, šoko už viens kito sprukti lauk; bet labai mažai išbėgo, nes tuojaus užsikimšo visos durys, pirmutinius parstumė, kiti ant tų sugulė ir jokių būdu nė viens negalėjo išeiti, kiti būtų šokę per langus, bet nelaimė, kad augštai, o kurie buvo žemiau, tie buvo štangomis apkalti. Pasidarė riksmas neapsakytas, kokio niekadės negirdėjau; ir ką-gi nerėks; kada vienus troškina, kitiems kaulus laužo o tretį baimė ne trivoja. Lauke buvusieje šaukė, kad atsitrauktų tolyn į bažnyčią ir atliuosuotu duris, bet nieko negelbėjo. Atbėgo kunigai, klebonas nežinia per kur įspruko į bažnyčią, ir ėmė šaukti iš sakyklos bet reta kas girdėjo jo balsą per riksmą kelių šimtų žmonių; kiti kunigai atbėgo pas didesias duris, bet čia nieko gelbėt nebuvo galima, nes iš toliaus žmonės veržėsi lauk; paskui žmonės pakėlė vieną kunigą augštytyn, kad matytų jį kiti žmonės, ir tas ėmė mojuoti su rankomis, kad trauktusi atgal, tada paklausė ir atsiliuosavo durys. Po visam atsitikimui išnešė iš bažnyčios 5 moteris, iš kurių viena buvo negyva o keturios buvo vos gyvos; kiek buvo sužeistų, to negali žinot, bet girdėt kad tokių buvo daug.

Panenupis.

Iš Naumiesčio pav. Pereitą žiemą Naumiesčio policija, o labiausiai, turėjo gerą pelną žemskiai. Skaitytos paklaus, kas per pelnas. O tai toks. Išėjo paliepimas viršininko, kad nevažinėtu be skambalų. Žinomas daigtas kad pas mus laiko už puikų daigtą, važinėti su skambalu, ir dėlto retas teturėjo skambalus. Žemskiai ėmė kabinėtis ir turėjo iš to gerą progą pasipelnyti, nes ne vienam nusidėjėlini reikėjo išsipirkti iš žemskių ar iš bulmistro nagų.

Atvažiavo žmogus į miestą be skambalo, na, o čia jau vis pasitinka nors du žemskiai ant ulyčios; susistabė žemskiai tuo užrinka gudiškai: „покажи въ полицію!“ Na tai žmogaus ir blusos pastimpa, kad ir nesupranta nieko gudiškai, bet išgirdęs apie „policiją“ jis

mislyja, kad ten jį pjaus. Žydai pamatę kad žmogų jau varosi, barškina pro duris su skambalu kad eitu pas jį pirkt. Bijodamas žmogus policijos, pradeda šnekyt poną žemskį, įleidžia jam į saują kokią pusrublį o kitas ir rublį, žydai už kokią blekę užmok 75—90 kap. ir tada jau žmogus važiuoja sau be baimės.

Vienas ukininkas veržė kviečius su talka; buvo apie 10 vežimų, ir tik prie vieno buvo pririštas skambalas. Užtėmę žemskiai paklausė keno tos patvados, mislyjo čia pelnyse gerai, bet ne taip atsitiko, mat čia ne visai mulkių būta. Žemskiai norėjo vartyti juos į policiją, bet ukininkai atsakė: mes „neturim reikalo į policiją važinot, geriau mes eisim pas načelniką“. Nėr ką daryt, eina pas načelniką, ir ką gauna! Načelnikas tik liepė nusipirkti skambalą tiems kurie neturėjo, ant to ir pasibaigė. Žemskiai lyg šunes uodegas pabrūkė nuslimpinio.

Vištitys (Suv. red.). Kur tik patyriau visur šį metą daugelis ūkininkų susidėję parsišuntė sau dalgius iš Austrijos nuo firmos Münzer ir draugystės iš Vienos (Wieden). Kas vieną, kas net po šešeta, toji firma mažiau nebesiumtė kaip tikta 30 dalgių imant ir, tai pradedant nuo 80 kap. iki 2 rub. už dalgį. Mūsų ūkininkai-lengvatikiai, itikeję apgarsinimams, kuriais toji firma užkrėtė visą apielinkę, idant galētu niekam netikusius savo dalgius parduoti, šaunei apsipirko; gavę savo geidautinus dalgius ir pamėginę pjauti arba kirsti kone visi sukišo juos į palėpes kaipo niekam nederančius. Geriau yra pirkti dalgius po senovei, nekaip tikėti tokiems melagingiems apgarsinimams.

P. Zambrukas.

Rubliaus kursas 2 auksinai (markiai) 19 fenigų.

Pinigus ir laiškus į Ukininko (ir Varpo) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti:

Hrn. Dr. Bruazis, Tilsit (Ostpreussen).

Turinys:

Ko galime tikėtis nuo naujojo caro Mikalojaus II. *Kelmelis.* — Apie karčiamas. — Apie Arbatines. — Apie paskoles. — Apie dūbas. — Dėkingumas. *Žemkalnis.* — Apie pradinis mokintojus Suvalkų rėdyboje. — Iš Lietuvos: Iš Pastelninkų. *Parasė Panenupis.* — Iš Liepojaus. *Abramovs.* — Grinkiškis. *Tarainis.* — Iš Griškabudžio. — Iš Naumiesčio. *Panenupis.* — Vištitys *P. Zambrukas.*

NN. 13 ir 14 „Ukininko“ priedas:

Keli žodžiai apie nežmoniškų maskolių darbus Kražiuose ir apie sudyjimą kražiečių Vilniuje. (je.

Atsakas redaktorius Jurgis Lapinas, Aleknaičiuose prie Pakrokių. — Spausdinta pas Otto v. Mauderode, Tilžė